

Zatím byla řeč pouze o tom, co se objevilo ve formě knih. Ale nyní, kdy se naše skromné povídání otřelo o dvacáté století, je čas se na chvíli zastavit u dalších prostředků komunikace.

Knížka byla a asi ještě dlouho zůstane základním prostředkem, který přenáší dědictví lidských pokolení i ve SF - a chápejme to jen v tom lepším smyslu slova. Koncem minulého století k ní však přibyla lehkonohá sestra, časopis rozměru asi 18 x 28 cm, tisknutý na velmi levném, hrubém papíře ("pulp magazine"), jeho stránky měly nahnědlou barvu již jako nové a léty nejen postupně tmavly, ale stávaly se také stále křehčí. Jenže takový časopis nebyl určen k tomu, aby přetrval věky, ale aby se za nevelký peníz a rychle dostal k co největšímu okruhu zájemců.

Tvůrce a král takových časopisů, který na nich vydělal milióny, Američan Frank A. Munsey (1854-1925), prozíravě propůjčil stránky svého týdeníku The Argosy dobrodružným příběhům, mezi něž se dostalo - občas - i SF. To se psal rok 1896 a náklad tohoto časopisu dosáhl počtu 700 000 výtisků. Základ budoucí "pulpy America" byl položen. Munsey pak uvedl na trh ještě další časopisy, z nichž stojí za to zmínit se o All-Story Magazine, protože právě v něm začal v roce 1912 vycházet seriál o Tarzanovi, který svého tvůrce, E. R. Burroughse, tolik proslavil. Ale pro specializovaný SF časopis čas dosud nedozrál.

Rozvoj vědy a techniky způsobil, že se začaly obrázky pohybovat a zrodil se filmový průmysl. Jeden z pionýrů tohoto okouzlení své doby, Francouz Georges Méliés (1861-1938), natočil v roce 1902 šestnáctiminutový snímek Le Voyage de la Lune (Cesta na Měsíc), který se považuje za první SF film. Je to svým způsobem kombinace Verneova startu na Měsíc (v dělové kouli) a Wellsova setkání s Měsíčníky (hmyzovitými bytostmi s klepety na horních končetinách).

SF tak dostala nové převlečení, ale ještě zdaleka ne svoje dnešní jméno, o specializovaném časopise ani nemluvě. Ale v té době (1904) se již do Ameriky přistěhoval z Lucemburska mladík, který se měl stát pro SF a zejména fandom skutečně pojmem a jehož křestní jméno má dnes pro svět SF stejný zvuk jako Oskar pro ctitele filmového umění. Tento mladík se jmenoval Hugo Gernsback (1884-1967).

"Jako devítiletý kluk jsem četl německý překlad článků amerického astronoma Percivala Lowella o objevu přímkových čar na povrchu Marsu a o jeho teorii, že tyto čáry mohou být ve skutečnosti obrovskými kanály, které vytvořila ruka inteligentních bytostí. Tato představa mě natolik uchvátila, že dlouhé dny jsem nemohl na nic jiného myslet a dlouhé noci o ničem jiném snít. Upadl jsem přímo do nepřičetného stavu a lékař, který mi dva dny a dvě noci věnoval neustálou pozornost, se nemohl dopátrat, proč se z mého blouznění vynořují podivné bytosti, fantastická města a mistrovsky postavené kanály."

Tak (jde o zkrácený překlad) zachytil Sam Moskowitz Gernsbackovo vyprávění, když zpracovával jeho životopis, vyprávění, v němž se Gernsback přiznává k prvnímu podnětu, který ho připoutal k SF.

Jenže Gernsback nebyl jenom snílek, přesněji řečeno, byl jenom zčásti snílek, a navíc vyloženě technický typ. Z Evropy si přivezl solidní technické vzdělání a zápal pro elektrotechniku. Jeho praktičnost dokazuje, že všechny vynálezy, kterých měl na svém kontě téměř desítku, také ihned realizoval. Jeho rádio Telimco (byl to vlastně přijímač kombinovaný s vysílačkou) z roku 1905 dnes zaujímá čestné místo v Muzeu Henry Forda v michiganském Dearbornu jako první rádio pro domácnost vyráběné ve velkém.

Právě to "vyráběné ve velkém" podtrhuje Gernsbackův smysl pro praktičnost nejlépe. Gernsback se snad již narodil s poznatkem, že nestačí jen vymýšlet a realizovat, ale že to, co se vymyslí a vyrobí, je potřeba dostat do podvědomí lidí jako touhu, ne-li přímo životní cíl. A při naplňování touhy člověk většinou na nějaký ten peníz nekouká.

Z toho důvodu současně se svým Telimcem začal Gernsback vydávat Radiokatalog, založil společnost radioamatérů, vybudoval specializované "elektrodomy" prodávající v kulise neotřelé reklamy vše, co s tehdejší spotřební elektrotechnikou nějak souviselo, a posléze (v roce 1908) začal vydávat časopis Modern Electrics. Ten měl nejdříve - stejně jako Radiokatalog - podporovat ve čtenářích zájem o elektrické výrobky, a to formou populárního výkladu o tom, co všechno elektřina dokáže: lidi (alespoň tehdy) zajímalo, jak funguje to, za co mohou utratit peníze.

Původní faktografie o tom, co elektřina dělá, se však brzy prolнула s fikcí o tom, co elektromagnetické vlnění dělat může, popularizaci vědy okořenila vědecká fikce. Snílek se v Gernsbackovi, teď už zámožném, začal ozývat stále silněji.

Počátkem roku 1911 začal Gernsback na stránkách svého Modern Electrics otiskovat vlastní román Ralph 124C 41+ s podtitulem A Romance of the Year 2660 (Romance roku 2660) na dvanáct pokračování. Příliš literárního v něm neprojevil, jak alespoň tvrdí ti, kteří údajně Ralfa četli, ale o to víc nadšení: vtěsnal do něj tolik nápadů, předpovědí, vynálezů a technických a vědeckých proroctví, že někteří považují Ralfa za "první skutečný SF román". Značný komerční úspěch první fikce podnítil Gernsbacka k sepsání dobrodružství barona Munchhausena, která vycházela v Gernsbackově časopisu Electrical Experimenter (Experimentátor v elektřině) - což byla od roku 1915 nová podoba Modern Electrics - a kterých bylo celkem třináct. Jen pár titulů z nich: How to Make a Wireless Acquaintance (Jak si udělat známost s rádiem, 1915) a How the Martian Canals are Built (Jak jsou stavěny marťanské kanály, 1916). Tím však Gernsbackova literární kariéra končí, ale o to víc se začíná Gernsback projevovat jako vydavatel časopisů a organizátor.

Když se Gernsbackovi staly hranice elektřiny příliš úzké, změnil v roce 1920 název svého Experimentátora na Science and Invention (Věda a vynález). Je snad zajímavé poznamenat, že časopis s tímto názvem vychází dodnes, i když za dobu své existence prodělal hodně změn. V době, kdy patřil Gernsbackovi, se na jeho stránkách dařilo i tomu, co dnes považujeme za SF.

Pro nás je však nejzajímavější to, že srpnové číslo Science and Invention z roku 1923 je zcela zasvěceno duchu "scientific fiction" (vědecká fikce), jak hlásá podtitul již na obalu. Byla to svým způsobem od Gernsbacka sonda, která měla zjistit, jak nový nápad mezi čtenáři zabere.

Asi zabral, protože krátce na to oznámil Gernsback vydávání nového časopisu Scientifiction, určeného výhradně vědecké fikci, již na rok 1924. Zájemci si však museli počkat, protože slibovaná událost se objevila až v dubnu 1926 a navíc pod názvem zcela jiným: Amazing Stories (Ohromující příběhy). A svět "science fiction" dostal svůj křestní list a první specializovaný časopis. Pro Gernsbackovy názory na SF je charakteristické (zde budiž uveden odkaz na citát z předchozí části našeho vyprávění), že stránky prvního čísla vyhradil těm, kterým se nejvíc obdivoval, totiž Poeovi, Verneovi a Wellsovi.

Úspěch Amazing nemusel být zrovna ohromující, stačilo, že přinesl vydatné dolarové povzbuzení k dalším vydavatelským počínům. V následujících letech přidal Gernsback k Amazing tři čtyři časopisy (nepočítáme-li ročenky), které se v novém světě SF specializovaly (například na SF detektivky), a z nich se nelze nezmínit o Wonder Stories (Podivuhodné příběhy) proto, že na vlastní fandom měly zásadní vliv.

Všechno vlastně začalo už v Amazing. Gernsback tam zavedl rubriku Discussions, v níž otevřel čtenářům prostor, aby se mohli vyjádřit k obsahu jednotlivých čísel Amazing. Brzy se z této rubriky stala tribuna, v níž (zejména mladí) nadšenci sváděli urputná názorová zápolení a tím si tříbili svůj názor na to, co si pod SF představují - a nakonec i názor na budoucí svět. Zájem byl značný, prostor pro diskuse nepostačoval, a mnozí nedočkavci začali tisknout vlastní Disku se a rozesílat těm, jejichž adresy se objevily pod diskusními příspěvky v Amazing. Tak vznikly první fanziny a první SF kluby.

Gernsback zde vytušil velký zájem a rozhodl se "divokou aktivitu" a nadšení o SF podchytit určitou organizační formou. Založil nový časopis, již zmíněný Wonder Stories, a jeho redigování svěřil jednomu z fanů (tehdy sedmnáctiletému!) C. D. Hornigovi. První číslo Wonder Stories vyšlo sice již v červnu 1930, ale velkorysý plán vytvořit kolem něho světový superklub vyšel Gernsbackovi - a to ne zcela podle původních představ - až v dubnu 1934. Tehdy vznikla organizace Science Fiction League (SF liga) zahrnující fany z Ameriky (USA a Kanady), Austrálie a Velké Británie.

Tak se vlastně zrodil mezinárodní fandom, samozřejmě omezený na území, kde se úředně uznával jazyk, v jakém vycházel časopis Wonder Stories, protože Gernsbackovy snahy o založení "filiálek", které by vydávaly Wonder Stories v překladu do jazyka své země, se neseťkaly s ochotnou odezvou.

Když se dnes člověk dívá zpátky na to vření kolem SF počátkem 30. let, říká si, že něco jako SF a fandom by vzniklo tak jako tak, i bez Gernsbacka. Zřejmě ano, jenže by to neprobíhalo tak, jak to probíhalo. Mimochodem, Wonder Stories přivedly k psaní takové "formáty", jako byl například S. Weinbaum, J. Williamson nebo J. Wyndham (ten tehdy začínal pod pseudonymem John Beynon Harris).

Samozřejmě, že v tomto období vznikly další profesionální SF časopisy (proziny, jak se dnes říká), většinou krátké životnosti, a mnohé amatérské tiskoviny (fanziny, personalziny) v rámci SF klubů, jejichž budoucnost se mnohdy nedočkala ani druhého čísla. Z prozinů té doby je však třeba se zmínit o obrovské světlé výjimce: o časopise Astounding Science Fiction, který od svého vzniku v roce 1930 vydržel do dnešních dnů na výsluní zájmu (ale o něm snad až někdy

jindy). Ale vliv Gernsbackových časopisů Amazing Stories a Wonder Stories na rodící se "zlatý věk" SF byl skutečně zásadní.

Na osobnost Huga Gernsbacka a na jeho vliv na SF mohou být a jsou různé názory (ostatně jako na všechno). Podle některých je pokládán za otce moderní SF, a když ne přímo za otce, tak alespoň za hodného strýčka. Na druhé straně se mu vytýká, že odtrhl SF od hlavního proudu literatury (mainstream) a tím v ní, jako v žánru vymezeném šestákovými časopisy, utlumil literární hodnoty. Člověk se asi nikdy nezavděčí všem. Je však jisté, že na SF se v literatuře pohlíželo a mnohdy dosud pohlíží jako na žánr, který stojí jaksí stranou, uzavřen do sebe, a který s opravdovou literaturou nemá nic společného. A tak třeba v nedávno vydaném Slovníku amerických spisovatelů člověk nenajde například Heinleina, Le Guinovou nebo Asimova, abych uvedl jen několik jmen.

Ať už je dnešní posuzování Gernsbackova podnikání jakékoli, nikdo mu nemůže upřít, že dal do pohybu zájmové hnutí, které našlo velký ohlas nejen v zemi, kde působil, ale skutečně na celém světě - totiž fandom.

Gernsbackovy zásluhy v tomto směru snad nejlépe ocenili samotní fanové v roce 1953, kdy na světovém shromáždění SF (oficiálně: World Science Fiction Convention neboli Worldcon) ve Filadelfii (USA) zavedli na jeho počest Cenu Hugo za nejlepší literární dílo roku. Mimochodem, prvního Huga ukořistil A. BESTER za román The Demolished Man (Zničený muž). Cena Hugo, ztělesněná do sošky tvaru startující rakety, se od té doby na těchto shromážděních uděluje každoročně (výjimkou byla léta 1954 a 1957) za literaturu a jinou aktivitu nebo za zásluhy o SF.

Samotný Gernsback se dočkal této nejvyšší pocty, inspirované jeho jménem, v roce 1960, a to formou speciálního Huga "Otec science-fiction".

A HUGO PO HUGOVI

K osobnosti Hugo Gernsbacka neoddělitelně patří nejvyšší ocenění fandomu za literární práce a jinou aktivitu v žánru v podobě ceny Hugo. Je nepochybné, že inspirací k zavedení takové ceny se stal Oskar udělovaný americkou Národní filmovou akademií. Autorství inspirace se připisuje fanovi Halu Lynchovi.

První ceny Hugo byly uděleny na Světovém shromáždění Worldcon ve Filadelfii v roce 1953 (za aktivitu v roce 1952). S výjimkou let 1954 a 1957 se Hugo uděloval až do dneška každoročně, a to ve výtvarném provedení podle návrhu Bena Jasona.

Ceny Hugo se vypisují v několika kategoriích, jejichž počet rok od roku kolísá - v prvním roce to byl román, osobnost č. I ve fandomu (F. J. Ackerman), ilustrátor (V. Finlay), výtvarník navrhující obal (E. Emshwiller a H. Bok), autor literatury faktu (W. Lev), nový SF autor (P. J. Farmer) a profesionální časopis („Galaxy“ a „Astounding Science Fiction“).

V oblasti literatury se hodnotí čtyři kategorie lišící se délkou, která se podle americké uzance charakterizuje počtem slov:

Čas dospěl k Hugovi

Napsal uživatel Jindřich Smékal

- * román – více než 40 000 slov
- * novela – 17 500 až 40 000 slov
- * noveleta – 7 500 až 17 500 slov
- * povídka – méně než 7 500 slov

Seznamy oceněných literárních prací lze najít v různých pramenech, ale nebude snad na škodu, když si je na závěr povídání o Hugu Gernsbackovi zopakujeme (uvádějí se roky, v nichž byly ceny uděleny za práce publikované v roce předcházejícím).

1953	román	Alfred BESTER: The Demolished Man	
1955	román noveleta povídka	Mark CLIFTON & Frank RILEY: They`d Walter M. MILLER Jr.: The Darfsteller Eric F. RUSSELL: Allamagoosa	Rather be Right
1956	román noveleta povídka	Robert A. HEINLEIN: Double Star Murray LEINSTER: Exploration Team Arthur C. CLARKE: The Star	
1958	román povídka	Fritz LEIBER: The Big Time Avram DAVIDSON: Or All the Seas with	Oysters
1959	román noveleta povídka	James BLISH: A Case of Conscience Clifford D. SIMAK: The Big Front Yard Robert BLOCH: The Hell-Bound Train	
1960	román povídka	Robert A. HEINLEIN: Starship Troopers Daniel KEYES: Flowers for Algernon	
1961	román povídka	Walter M. MILLER: A Canticle for Poul ANDERSON: The Longest Voyage	Leibowitz
1962	román	Robert A. HEINLEIN: Stranger in a	Strange Land

	cyklus povídek	Brian W. ALDISS: Hothouse series	
1963	román noveleta	Philip K. DICK: The Man in the High Jack VANCE: The Dragon Masters	Castle
1964	román povídka	Clifford D. SIMAK: Way Station Poul ANDERSON: No Truce with Kings	
1965	román noveleta	Fritz LEIBER: The Wanderer Gordon R. DICKSON: Soldier, Ask Not	
1966	román povídka speciální HUGO za nejlepší SF seriál	Frank HERBERT: Dune Roger ZELAZNY: This Immortal (někdy se Harlan ELLISON: Repent Harlequin! Said Isaac ASIMOV: The Foundation Trilogy	uvádí pod původ the Ticktockman
1967	román noveleta povídka	Robert A. HEINLEIN: The Moon is a Harsh Jack VANCE: The Last Castle Larry NIVEN: The Neutron Star	Mistress
1968	román novela noveleta povídka	Roger ZELAZNY: Lord of Light Anne McCaffrey: Weyr Search Philip J. FARMER: Riders of the Purple Fritz LEIBER: Gonna Roll Those Bones Harlan ELLISON: I Have No Mouth, and I	Wage Must Scream
1969	román novela noveleta povídka	John BRUNNER: Stand on Zanzibar Robert SILVERBERG: Nightwings Poul ANDERSON: The Sharing of Flesh Harlan ELLISON: The Beast that Shouted	Love at the Heart
1970	román novela povídka	Ursula K. LE GUINOVA: The Left Hand of Fritz LEIBER: Ship of Shadows Samuel R. DELANY: Time Considered as a	Darkness Helix of Semi-P

Čas dospěl k Hugovi

Napsal uživatel Jindřich Smékal

1971

román
novela
povídka

Larry NIVEN: Ringworld
Fritz LEIBER: III Met in Lankhmar
Theodore STURGEON: Slow Sculpture

1972

román
novela
povídka

Philip J. FARMER: To Your Scattered Bodies Go
Poul ANDERSON: The Queen of Air and Darkness
Larry NIVEN: Inconstant Moon

1973

román
novela
noveleta
povídka

Isaac ASIMOV: The Gods Themselves
Ursula K. LE GUINOVA: The Word for World is Forest
Poul ANDERSON: Goat Song
R. A. LAFFERTY: Eurema's Dam
Frederik POHL & Cyril M. KORNBLUTH: The Meeting

1974

román
novela
noveleta
povídka

Arthur C. CLARKE: Rendezvous with Rama
James TIPTREE Jr.: The Girl Who was Plugged In
Harlan ELLISON: Deathbird
Ursula K. LE GUINOVA: The Ones Who Walk Away from Omelas

1975

román
novela
noveleta
povídka

Ursula K. LE GUINOVA: The Dispossessed
George R. R. MARTIN: A Song for Lya
Harlan ELLISON: Adrift Just Off the Isles of Langerhans: La...
Larry NIVEN: Hole Man

1976

román
novela
noveleta
povídka

Joe HALDEMAN: The Forever War
Roger ZELAZNY: Home is the Hangman
Larry NIVEN: Borderland of Sol
Fritz LEIBER: Catch that Zeppelin

1977

román
novela

noveleta
povídka

Kate WILHELMOVÁ: Where Later the Sweet Birds Sang
James TIPTREE Jr.: Houston, Houston, Do You Read?
Spider ROBINSON: By Any Other Name
Isaac ASIMOV: The Bicentennial Man
Joe HALDEMAN: Tricentennial

1978

román
novela
noveleta

Frederik POHL: Gateway
Spider a Jeanne ROBINSONOVI: Stardance
Joan D. VINGEOVÁ: Eyes of Amber

	povídka	Harlan ELLISON: Jeffty is Five	
1979	román novela noveleta povídka	Vonda McINTYREOVÁ: Dreamsnake John VARLEY: The Persistence of Vision Poul ANDERSON: Hunter`s Moon Carolyn J. CHERRYHOVÁ: Cassandra	
1980	román novela noveleta povídka	Arthur C. CLARKE: The Fountains of Barry B. LONGYEAR: Enemy Mine George R. R. MARTIN: Sandkings George R. R. MARTIN: The Way of Cross	Paradise and Dragon
1981	román novela noveleta povídka	Joan D. VINGEOVÁ: The Snow Queen Gordon R. DICKSON: Lost Dorsai Gordon R. DICKSON: The Cloak and the Clifford D. SIMAK: Grotto of the Dancing	Staff Deer
1982	román novela noveleta povídka	Carolyn J. CHERRYHOVÁ: Downbellow Poul ANDERSON: The Saturn Game Roger ZELAZNY: Unicorn Variation John VARLEY: The Pusher	Station
1983	román novela noveleta povídka	Isaac ASIMOV: Foundation`s Edge Joanna RUSSOVÁ: Souls Connie WILLISOVÁ: Fire Watch Spider ROBINSON: Melancholy Elephants	
1984	román novela noveleta povídka	David BRIN: Startide Rising Timothy ZAHN: Cascade Point Greg BEAR: Blood Music Octavia E. BUTLEROVÁ: Speech Sounds	
1985	román novela noveleta povídka	William GIBSON: Neuromancer John VARLEY: Press Enter Octavia E. BUTLEROVÁ: Bloodchild David BRIN: The Crystal Spheres	
1986	román	Orson Scott CARD: Ender`s Game	

	novela noveleta povídka	Roger ZELAZNY: 24 Views of Mt. Fuji Harlan ELLISON: Paladin of the Lost Hour Frederik POHL: Fermi and Frost	
1987	román novela noveleta povídka	Orson Scott CARD: Speaker for the Dead Robert SILVERBERG: Gilgamesh in the Roger ZELAZNY: Permafrost Greg BEAR: Tangents	Outback
1988	román novela noveleta povídka	David BRIN: The Uplift War Orson Scott CARD: Eye for Eye Ursula K. LE GUINOVÁ: Buffalo Gals, Won't Lawrence WATT-EVANS: Why I Left Harry's Hamburgers	You Come Out All-Night
1989	román novela noveleta povídka	Carolyn J. CHERRYHOVÁ: Cyteen Connie WILLISOVÁ: The Last of the George A. EFFINGER: Schrödinger's Mike RESNICK: Kirinyaga	Winnebagos Kitten
1990	román novela noveleta povídka	Dan SIMMONS: Hyperion Robert SILVERBERG: Enter a Soldier. Lois McMASTER BUJOLDOVÁ: The Mountains Suzy McKEE CHARNASOVÁ: Boobs	Later: Enter Another of Mourning

Jindřich Smékal (převzato z archívu webu [2D STUDIO](#) , původně publikováno v AF 167)